

УДК 658.17:336.717.063

І. В. Макалюк,

аспірант, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут»

ПРОБЛЕМИ ВИЯВЛЕННЯ ТРАНСАКЦІЙНИХ ВИТРАТ В ІНФОРМАЦІЙНІЙ СИСТЕМІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ПІДПРИЄМСТВА

У статті обґрунтовано важливість виявлення трансакційних витрат в інформаційній системі бухгалтерського обліку підприємства. Розглянуто підходи щодо переліку існуючих на підприємстві трансакційних витрат та джерела, на основі яких можна отримати інформацію про них. Досліджено пропозиції науковців щодо відображення трансакційних витрат як нового об'єкта в системі рахунків бухгалтерського обліку. Виокремлено склад трансакційних витрат відповідно до існуючих статей бухгалтерського обліку підприємства.

In the article the importance of identifying transaction costs in information system accounting business. The approaches to the list of existing enterprise transaction costs and the sources from which you can get information about them. Study offers scientists on display transaction costs as a new object in the system of accounts. Singled composition of transaction costs in accordance with existing accounting articles companies.

Ключові слова: трансакційні витрати, бухгалтерський облік, підприємство, система рахунків, склад трансакційних витрат.

Keywords: transaction costs, accounting, company accounts system, the composition of transaction costs.

Постановка проблеми. Фінансово-економічна система, яка склалася в Україні, обумовлює високі трансакційні витрати підприємств. Цьому, в значній мірі, сприяє існування паралельних платіжних систем (доларова, євро, гривнева, бартерна тощо), збільшення кредиторської і дебіторської заборгованостей, використання в міжнародних контрактах інструментів толінгу, клірингу, бартеру, широке розповсюдження банківських кредитних пластикових карток, ненадійність партнерів, невиконання умов угоди. Все це зумовлює необхідність здійснення оцінки трансакційних витрат підприємствами з метою їх контролювання та ефективного управління ними.

Проте, недостатня розробленість організаційних та методичних засад обліку трансакційних витрат значно ускладнює їх реальну оцінку. Складність такої оцінки виникає, насамперед, через те, що існуючі системи бухгалтерського та управлінського обліку не передбачають повноцінного та прямого відображення трансакційних витрат. Оскільки бухгалтерська звітність виступає основним джерелом інформації, на основі якої приймаються управлінські рішення, залишається актуальним питання виявлення трансакційних витрат в інформаційній системі бухгалтерського обліку підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми виявлення та оцінки трансакційних витрат на рівні підприємства досліджували такі вітчизняні науковці, як Л.В. Базалієва, І.П. Булеєв, Т.В. Склярчук, які займалися питанням віднесення певних видів витрат до складу трансакційних та їх оцінкою; Н.О. Гончарова, М.С. Данько, О.Л. Матвеева, С.І. Мельник, І.Г. Паженська, М.М. Шигун, Ж.М. Ющак, які розробляли методичні підходи до обліку трансакційних витрат; Т.А. Корнеева, яка займалася побудовою нової моделі бухгалтерського обліку витрат на рівні об'єднань підприємств; С.В. Булгакова, А.В. Красніков, Н.Г. Сапожнікова, які вивчали підвищення ефективності діяльності підприємства через управління трансакційними витратами. Також окремі аспекти обліку трансакційних витрат вивчали і зарубіжні науковці, зокрема Р.Дж. Віллет, Р. Матессіч, М. Тіппет, Р. Уотс та ін.

Однак, не применшуючи внесок науковців, які вивчали проблеми виявлення та оцінки трансакційних витрат на рівні підприємства, слід зазначити, що через відсутність єдиної точки зору щодо переліку елементів трансакційних витрат, виникають труднощі при зібранні інформації про величину та рівень вимірюваних трансакційних витрат для їх подальшого аналізу.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження проблем виявлення трансакційних витрат в інформаційній системі бухгалтерського обліку підприємства та виокремлення складу трансакційних витрат за рахунками бухгалтерського обліку.

Вклад основного матеріалу дослідження. Збільшення частки трансакційних витрат в складі витрат підприємства призводить до необхідності здійснення ретельної оцінки даних витрат з метою їх подальшої оптимізації.

Для здійснення оцінки та аналізу трансакційних витрат необхідно:

- здійснити поділ трансакційних витрат підприємства на вимірювані та не вимірювані та визначити особливості їх формування;
- здійснити збір та обробку інформації про трансакційні витрати підприємства. На цьому етапі аналізується фінансова звітність, статті бухгалтерського обліку;
- визначити кінцеві результативні показники, на які здійснюють вплив трансакційні витрати підприємства (чистий прибуток (збиток), рентабельність продажів, ефективність виробничо-господарської діяльності тощо) та проаналізувати силу та характер такого впливу.

Важливим є поділ трансакційних витрат на вимірювані і не вимірювані. Якщо вимірювані трансакційні витрати ще можна оцінити на основі даних фінансової та бухгалтерської звітності підприємства, то не вимірювані практично неможливо відслідкувати. До таких витрат, зокрема, належать витрати внаслідок проявів опортуністичної поведінки контрагентів чи співробітників підприємства (ухилення від виконання зобов'язань чи недобросовісне їх виконання), витрати внаслідок погіршення репутації підприємства в результаті дії чи бездіяльності контрагентів чи персоналу, витрати внаслідок використання контрагентами при здійсненні ринкових трансакцій особистих зв'язків, спеціальних знань, що не дає можливості укладати контракти на більш вигідних умовах тощо [1, с. 71].

Проте, труднощі виникають і з вимірюваними трансакційними витратами, оскільки у вітчизняній системі рахунків бухгалтерського обліку не передбачено виокремлення трансакційних витрат. Тому при оцінці трансакційних витрат підприємства основна проблема виникає: 1) при визначенні, які саме витрати відносять до трансакційних; 2) використовуючи які джерела можна отримати про них інформацію.

Проблеми визначення складу трансакційних витрат підприємства присвячено багато праць. О.Власенко, наприклад, при здійсненні оцінки трансакційних витрат виділяє витрати мікро- і макропоходження. Крім того, витрати макросередовища поділяються на видатки і втрати, що не являються тотожними поняттями. Видатки — це затрати, що здійснюються свідомо, але безповоротно і без еквівалентно [5]. Тобто, видатки — це трансфертні виплати. А втрати — це прями грошові збитки, пов'язані з потребою здійснення непередбачених платежів, виплати штрафів, неустойок тощо.

До трансакційних витрат мікросередовища належать [3]:

I етап. Пошук зацікавлених осіб:

- витрати дослідження ринку і оцінки ринкового середовища;
- інформаційні витрати, що пов'язані з пошуком партнера;
- витрати на оцінку репутації партнера.

II етап. Взаємодія зацікавлених осіб:

- витрати на проведення переговорів та укладання договору;
- витрати на стандартизацію та сертифікацію продукції;
- консультаційні і аудиторські витрати;
- витрати юридичного оформлення договору.

III етап. Результат проведення трансакції:

- втрати через невиконання умов контракту;
- втрати через невиконання неоформлених домовленостей;
- втрати внаслідок непередбачуваних дій конкурентів, які призводять до появи нереалізованої і зіпсованої продукції, або реалізованої за нижчими цінами.

Трансакційні витрати макроекономічного походження включають [3]:

1. економічна сфера (втрати від інфляції, втрати через відстрочку в оплаті, втрати через дебіторську заборгованість, втрати через непрозоре конкурентне середовище, втрати, що зумовлені зниження рівня конкурентоспроможності населення, втрати у вигляді штрафів, пені, втрати через нестачу працівників, втрати пошуку працівників);

2. політично-правова сфера (втрати, що виникають внаслідок відсутності дієвої політики захисту вітчизняних підприємств; втрати, що виникають внаслідок законодавчих колізій та можливості різноаспектного тлумачення одних і тих самих законодавчих актів; втрати через нерегульовані відносини власності та оренди);

3. інформаційна сфера (втрати, викликані відсутністю розвинутого інформаційного простору, втрати через використання неякісної інформації, втрати внаслідок недостатності консалтингових та інших дорадчих послуг);

4. природно-екологічна сфера (видатки на контрольні заміри та отримані резолюції, втрати через нижчий попит на екологічно неякісну продукцію, втрати у вигляді штрафів, пені за невиконання вимог органів санітарно-епідеміологічного і екологічного нагляду);

5. культурна сфера (втрати внаслідок низького рівня довіри та ділової етики).

При цьому, згідно досліджень даного науковця, серед трансакційних витрат мікроекономічного походження найбільшу частку в загальній структурі займають втрати внаслідок непередбачених дій конкурентів, які проявляються у вигляді нереалізованої і зіпсованої продукції або реалізованої за нижчими цінами та втрати через невиконання умов. А серед витрат макроекономічного походження — втрати, що виникають внаслідок дієвої політики захисту вітчизняних підприємств та втрати внаслідок інфляції [3].

Вищезазначений поділ витрат є досить деталізованим, однак їх важко точно оцінити, оскільки більшість наведених витрат не відображаються у бухгалтерській та фінансовій звітності підприємства.

М.С. Данько пропонує таку розгорнуту номенклатуру трансакційних витрат, рівень і динаміку яких можна оцінювати на корпоративному рівні з урахуванням інформаційно-статистичних даних (табл. 1).

Таблиця 1. Номенклатура трансакційних витрат [6]

№ п/п	Типи витрат	Склад витрат
1.	Разові трансакційні витрати	<ul style="list-style-type: none"> - на передпроектне визначення доцільності створення підприємства; - на розроблення проекту (бізнес-плану) створення підприємства; - на розроблення бізнес-плану виробництва і реалізації продукції; - на реєстрацію підприємства (з урахуванням всіх погоджень: санітарно-епідеміологічна, пожежна охорона, податкова служба тощо) і відкриття рахунків; - на укладання договорів у зв'язку з орендою приміщення, лізингом і кредитуванням, закупівлею і монтажем устаткування, комплектацією служби інформації та зв'язку, комплектацією служби маркетингу, комплектацією служби юридично-правового захисту підприємства або укладанням договору обслуговування, технічним забезпеченням створених служб, разовими «добровільними пожертвуваннями» впливовим органам, організаціям, партіям, штрафами, пенею, неустойкою за недотримання договірних зобов'язань та нормативних документів, іншими (не врахованими вище) разовими видатками.
2.	Умовно-постійні трансакційні витрати	<ul style="list-style-type: none"> - на утримання служб (маркетингу, юридичної, інформаційної, комерційної (частина відділу постачання і збуту), транспорт комерційної служби); - на технічне оснащення зазначених служб; - на утримання органів управління щодо сприяння розширенню ринку (асоціації, торгово-промислової палати, центри специфікації і стандартизації тощо); - на науково-інноваційну діяльність, спрямовану на посилення конкурентоспроможності підприємства; - на оренду устаткування, що забезпечує роботу комерційних служб; - на науково-дослідну роботу щодо вивчення ринку і розширення збуту продукції; - на вдосконалення структури служб маркетингової, комерційної, юридично-правової та інформаційної; - на вдосконалення структури підприємства (інтеграція, диверсифікація); - інші (не враховані) вище умовно-постійні трансакційні витрати.
3.	Умовно-змінні трансакційні витрати	<ul style="list-style-type: none"> - переддоговірні (телефонні переговори, листування, реклама, відрядження і прийом делегацій—потенційних споживачів, інтернет); - на укладання договорів; - на знижки дилерам, дистрибуторам, великим споживачам; - на винагороди дилерам, представникам фірм; - на надбавки до цін постачальникам за своєчасні та якісні поставки; - на втрати від постачання продукції з відстрочкою платежів; - на післяпродажне обслуговування; - на обслуговування дебіторської заборгованості; - представницькі витрати; - на митні процедури; - на сертифікати походження і сертифікати відповідності; - на участь у виставках, презентаціях; - на реструктуризацію підприємства відповідно до нових умов ринку; - на перепідготовку і підвищення кваліфікації працівників; - інші (не враховані вище) умовно-змінні трансакційні витрати.

Вищенаведена номенклатура трансакційних витрат може бути кількісно оцінена, проте труднощі виникають при зібранні інформації про дані витрати. Для отримання такої інформації науковець пропонує використовувати такі інформаційні джерела [6]:

1. річна статистична звітність за формою № 1 — «Звіт про фінансові результати» (річний);
2. П(С)БО № 3 — «Звіт про фінансові результати» (річний);
3. П(С)БО № 16 — «Витрати» (річний).

Для уточнення окремих позицій можуть бути використані [6]:

1. П(С)БО № 4 — «Звіт про рух грошових коштів» (річний);
2. П(С)БО № 13 — «Фінансові інструменти» (річний);
3. П(С)БО № 11 — «Зобов'язання» (річний);
4. П(С)БО № 8 — «Нематеріальні активи» (річний);
5. П(С)БО № 19 — «Об'єднання підприємств» (річний).

У зв'язку зі складністю збирання даних про трансакційні витрати сучасні вітчизняні науковці все частіше висувають пропозиції щодо відображення трансакційних витрат як нового об'єкта в системі рахунків бухгалтерського обліку. Існують наступні підходи до бухгалтерського відображення трансакційних витрат:

1. побудова нової неінституційної моделі бухгалтерського обліку — передбачає докорінну зміну існуючої в Плані рахунків класифікації витрат і поділ сукупних витрат підприємства на трансформаційні та трансакційні [14];

2. доповнення класу 8 «Витрати за елементами» Плану рахунків — передбачає виділення дві групи рахунків витрат — трансформаційні та трансакційні, і перегрупування існуючих видів витрат у складі витрат за елементами в межах новостворених груп [14];

3. застосування транзитного рахунку «Трансакційні витрати» — передбачає застосування додаткового рахунку 86 «Трансакційні витрати» у складі рахунків 8 класу «Витрати за елементами» [15, с. 154-162];

4. введення до системи рахунків синтетичного рахунку-екрану «Трансакційні витрати (узагальнюючий)» (автор Н.Г. Сапожнікова) — передбачає акумулювання витрат на одному рахунку і здійснення їх класифікації відповідно до вимог управління. Рахунки-екрани дозволяють реєструвати відомості про трансакції накопичувальним підсумком, що забезпечує можливість систематизації витрат за звітними періодами [11, с.29-31];

5. відкриття субрахунків в розрізі трьох видів витрат: адміністративних, збутових, інших операційних витрат для обліку трансакційних витрат (автор О.В. Замазій) — передбачає доповнення процесу обліку витрат програмним продуктом, який би дозволяв відстежувати трансакційні витрати у відповідних господарських операціях [7, с. 100];

6. використання спеціального рахунку витрат «Трансакційні витрати». Прихильниками даного підходу являються Н.О. Гончарова [4, с.56-58], О.Л. Матвєєва [9, с. 15-18], І.Г. Паженська [10, с.62-64]. До спеціального рахунку науковці пропонують відкривати наступні субрахунки: «Пошук клієнтів», «Переговори», «Забезпечення інтересів сторін», «Процес обміну», «Контроль», «Адаптація», «Коригування субоптимальних договірних умов», «Завершення угоди». Крім того, в рамках кожного субрахунку пропонується відкривати аналітичні рахунки за конкретними контрактами.

На думку, М.М. Шигун [14] наукові обґрунтування доцільності ведення окремого бухгалтерського обліку трансакційних витрат, що наводяться в працях вітчизняних авторів, викликають ситуацію подвійного відображення в обліку тих самих витрат. Оскільки, трансакційні витрати, маючи відповідні аналоги витрат, вже є об'єктами облікового відображення. Тобто, інформаційна система бухгалтерського обліку здатна надавати дані про витрати у різних розмірах, у тому числі відображати структуру витрат, які беруть участь у процесах випуску продукції (трансформаційні) та процесах їх доведення до кінцевого споживача (трансакційні).

Таким чином, для здійснення ретельної оцінки трансакційних витрат підприємства та аналізу їх рівня, динаміки та структури на певну дату, на нашу думку, необхідно виокремити склад даних витрат відповідно до існуючих статей бухгалтерського обліку. Аналіз джерел [1, 2, 8, 12, 13] дозволив виділити наступний склад трансакційних витрат підприємства (за рахунками бухобліку), які піддаються кількісному вимірюванню (табл. 2).

Таблиця 2. Склад трансакційних витрат підприємства (за рахунками бухобліку)

№ рахунку	№ суб-рахунку	Номенклатура статей витрат	Трансакційні витрати	Примітка
Рахунок 91—Загальновиробничі витрати	За видами діяльності	Витрати на вдосконалення технології і організації виробництва	Вартість матеріалів і виробів на здійснення дослідів і раціоналізаторських пропозицій; оплата праці робітників, зайнятих на цих роботах, і внески на соціальні заходи. Виплата авторських винагороджень, оплата експертиз та консультацій з питань якості маркетингу, інформації, збуту і постачання	Покращення якості продукції і її експлуатаційних характеристик дає підстави укладати угоди на більш вигідних умовах, покращувати позиції підприємства, залучати нових покупців тощо
		Витрати на підтвердження якості	Суми витрат, пов'язаних із підтвердженням відповідності продукції, систем якості, систем управління якістю встановленим вимогам відповідно до Закону України "Про підтвердження відповідності"	Витрати вимірювання якості продукції, систем управління якістю сприяють запобіганню випуску бракованої продукції та покращують конкурентні позиції підприємства на ринку
Рахунок 92—Адміністративні витрати	За видами діяльності	Витрати на обслуговування та управління підприємством	- представницькі витрати; - витрати на службові відрядження; - винагорода за професійні послуги (консультаційні, інформаційні, аудиторські, нотаріальні та ін.); - витрати на послуги зв'язку (телефонні, поштові та ін.); плата за розрахунково-касове обслуговування та інші послуги банку.	Зазначені адміністративні витрати входять до трансакційних витрат підприємства, оскільки забезпечують здійснення ринкових трансакцій у сфері юридичного оформлення і укладання угод, пошуку інформації, підтримання ділових контактів з контрагентами, представлення належним чином підприємства та зміцнення його ринкових позицій

Рахунок 93—Витрати на збут	За видами діяльності	Витрати, пов'язані з реалізацією (збутом) продукції (товарів, робіт, послуг)	Витрати пакувальних матеріалів для затарювання готової продукції на складах готової продукції; витрати на ремонт тари; оплата праці та комісійні винагороди продавцям, торговим агентам та працівникам підрозділів, що забезпечують збут; витрати на рекламу та дослідження ринку (маркетинг); витрати на передпродажну підготовку товарів; витрати на відрядження працівників, зайнятих збутом; витрати на утримання основних засобів, інших матеріальних необоротних активів, пов'язаних зі збутом продукції, товарів, робіт, послуг; витрати на транспортування, перевалку і страхування готової продукції (товарів), транспортно-експедиційні та інші послуги, пов'язані з транспортуванням продукції (товарів) відповідно до умов договору (базису) поставки; витрати на гарантійний ремонт і гарантійне обслуговування; витрати на страхування призначеної для подальшої реалізації готової продукції (товарів), що зберігається на складі підприємства; витрати на транспортування готової продукції (товарів) між складами підрозділів (філій, представництв) підприємства; інші витрати, пов'язані зі збутом продукції, товарів, робіт, послуг.	Витрати на збут входять до трансакційних витрат підприємства в повному складі через те, що забезпечують здійснення ринкових трансакцій, пов'язаних з продажем готової продукції
Рахунок 94—Інші витрати операційної діяльності	941	Витрати на дослідження і розробки	Витрати, пов'язані з дослідженнями та розробками, що здійснює підприємство, якщо такі дослідження та розробки відповідають Ц(С)БО 8 «Нематеріальні активи»	Певні нематеріальні активи дають підприємству можливість отримувати кон-курентні переваги, укласти більш вигідні угоди, формувати клієнтську базу
	944	Сумнівні та безнадійні борги	Відрахування в резерв сумнівних боргів на заборгованість за реалізовану продукцію та сума списання поточної дебіторської заборгованості, що визнана безнадійною	Несплата контрагентом за контрактом є втратами підприємства, що виникають в результаті недосконалого вивчення партнера
	945	Втрати від операційних курсових різниць	Витрати за активами і зобов'язаннями операційної діяльності підприємства від зміни курсу гривні до іноземної валюти	В результаті встановлення невідного курсу підприємство може втратити кошти в результаті операцій з іноземною валютою
	947	Нестачі і втрати від псування цінностей	Нестачі грошових коштів і втрати від псування цінностей, що виявлені в процесі заготівлення, переробки, збереження та реалізації, якщо на час встановлення нестачі винуватця не виявлено	Нестачі і втрати від псування цінностей пов'язані з опортуністичною поведінкою контрагентів (що поставляють неякісну продукцію) та працівників підприємства (які відповідають за її зберігання та переробку)
	948	Визнані штрафи, пені, неустойки	Визнані економічні санкції за невиконання підприємством законодавства та умов договорів	За недотримання вимог законодавства та невиконання умов договорів підприємство сплачує передбачені штрафи, пені, неустойки
Рахунок 95—Фінансові витрати	951	Відсотки за кредит	Витрати, пов'язані з нарахуванням та сплатою відсотків за користування кредитами банків	Отримання позик є фінансовою трансакцією, яка потребує організаційного та

	952	Інші фінансові витрати	Витрати, пов'язані із залученням позикового капіталу, зокрема витрати пов'язані з випуском, утриманням та обігом власних цінних паперів; нарахуванням відсотків за договорами кредитування (крім банківських кредитів), фінансового лізингу тощо	юридичного забезпечення, що супроводжуються виникненням трансакційних витрат
Рахунок 97—Інші витрати	971	Собівартість реалізованих фінансових інвестицій	Частка витрат, пов'язаних з реалізацією фінансових інвестицій	Реалізація фінансових інвестицій, необоротних активів та майнових комплексів потребує організаційного та юридичного забезпечення, що супроводжуються виникненням трансакційних витрат
	972	Собівартість реалізованих необоротних активів	Частка витрат, пов'язаних з реалізацією необоротних активів	
	973	Собівартість реалізованих майнових комплексів	Частка витрат, пов'язаних з реалізацією майнових комплексів	
	974	Втрати від неопераційних курсових різниць	Втрати за активами й зобов'язаннями неопераційної діяльності підприємства від зміни курсу гривні до іноземної валюти	В результаті встановлення курсу підприємство може втрачати кошти в результаті операцій з іноземною валютою

* розроблено з використанням джерел [1, 2, 8, 12, 13]

Варто відмітити, що крім деяких статей накладних витрат до трансакційних витрат включаються також витрати на виправлення браку (безкоштовний ремонт бракованої продукції або заміна її на нову) та виплата штрафів за продаж бракованої продукції, які входять до складу виробничої собівартості. Зазначені витрати належать до трансакційних витрат вимірювання, які зумовлені неналежною перевіркою якості продукції підприємства, що підлягає реалізації.

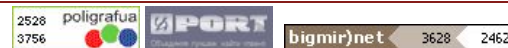
Висновки та перспективи подальших досліджень. Виявлення в бухгалтерській звітності підприємства трансакційних витрат є першим кроком до їх подальшої оцінки та аналізу. Аналіз трансакційних витрат беззаперечно є важливим для підприємства, оскільки забезпечать додатковою інформацією для прийняття управлінських рішень. Адже витрати мають безпосередній вплив на фінансові результати діяльності підприємства. Наявність інформації про склад існуючих на підприємстві трансакційних витрат дає можливість розробки певного методичного інструментарію оцінки ефективності цих витрат та характеру їх впливу на показники діяльності підприємства.

Науковою новизною статті є вдосконалення існуючих підходів до виявлення та оцінки трансакційних витрат підприємства через виокремлення складу витрат за рахунками бухгалтерського обліку.

Література:

1. Базалієва Л.В. Науково-теоретичні та методичні основи управління трансакційними витратами підприємства. Монографія / Л.В. Базалієва. — Харків: Вид. ХНЕУ, 2009. — 164 с.
2. Булеев И.П. Предприятие в системе общественных отношений: институциональный аспект: Монография / И.П. Булеев; НАН Украины. Ин-т экономики пром-сти. — Донецк, 2006. — 424 с.
3. Власенко О.П. Концептуальні засади управління трансакційними витратами в агробізнесі / О.П. Власенко // Економіка: проблеми теорії та практики. — 2009. — № 247. Т. 5. — С. 1305-1314.
4. Гончарова Н.О. Концепти обліку трансакційних витрат / Н.О. Гончарова // Сучасні вимоги до обліку та контролю в контексті глобалізації: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції: Одеса, 22-23 травня 2009 р. — Одеса: ОДЕУ, 2009. — 258 с.
5. Грінченко А.В. Розмежування понять витрати, затрати, видатки та втрати / А.В. Грінченко // Економічний форум. — 2012. — № 3. — С. 5-9.
6. Данько М.С. Теоретико-методологічний аспект визначення трансакційних витрат / М.С. Данько // Економічна теорія. — 2007. — № 1. — С. 36-46.
7. Замазій О.В. Проблеми обліку трансакційних витрат у діяльності суб'єктів господарювання / О.В. Замазій // Научные труды ДОНЕТУ. Серия экономическая. — 2004. — Выпуск 70. — С.95-100.
8. Інструкція «Про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій» № 291 від 30.11.99 р.
9. Матвеева О.Л. Экономический механизм функционирования издержек в современной экономической системе: автореф. дис. на соискание науч. степени канд. экон. наук: спец. 08.00.01 «Экономическая теория» / О.Л. Матвеева. — Чебоксары, 2008. — 23 с.
10. Панженская И.Г. Методика учета трансакционных издержек / И.Г. Панженская // Бухгалтерский учет. — 2006. — № 19. — С. 62-64.
11. Сапожникова Н.Г. Развитие методологии и практики корпоративного учета и отчетности: автореф. дис. на соискание науч. степени докт. экон. наук: спец. 08.00.12 «Бухгалтерский учет, статистика» / Н.Г. Сапожникова. — Воронеж, 2009. — 48 с.
12. Череп А.В. Управління витратами суб'єктів господарювання. Ч.І: Монографія / А.В. Череп. — Х.: ВД «ІНЖЕК», 2007. — 368 с.
13. Шепеленко О.В. Трансакционные издержки в переходной экономике: проблемы теории и практики: Моногр. / О.В. Шепеленко; МОН Украины. Донецкий нац. ун-т экономики и торговли имени Михаила Туган-Барановского. — Донецк, 2007. — 360 с.
14. Шигун М.М. Методичні підходи до бухгалтерського обліку трансакційних витрат / М.М. Шигун // Міжнародний збірник наукових праць. — 2009. — Випуск 3 (15). — С. 30-35.
15. Юшак Ж.М. Трансакційні витрати у вітчизняній обліковій системі: XXI століття—нове уявлення майбутнього / Ж.М. Юшак, С.І. Мельник // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. Міжнародний збірник наукових праць. — 2009. — Випуск 1 (13). — С. 155-163.

Стаття надійшла до редакції 17.02.2013 р.

ТОВ "ДКС Центр"